

VIRTUÁLNÍ HOSPITACE – VÝTVARNÝ OBOR: RITUÁL

ODBORNÁ ANALÝZA HODINY (EVALUACE)

Autor: PhDr. Leonora Kitzbergerová, Ph.D.

Záznam hodiny zachycuje práci v třídním kurzu Hledání souvislostí, který Gymnázium F. X. Šaldy v Liberci pořádá pro 2. ročníky čtyřletého cyklu v rámci integrujícího tématu Umělecká tvorba a komunikace. Kurzu se účastní jak žáci, kteří si ve vzdělávací oblasti Umění a kultura zvolili výtvarnou výchovu, tak ti, kteří si vybrali výchovu hudební. Skupina, kterou máme možnost sledovat při práci, je tvořena „hudebníky“, což nám poskytuje příležitost posoudit nabízené činnosti jako poměrně univerzální, nevyžadující ani zvláštní výtvarné schopnosti, ani předchozí zkušenost se zpracováním tématu.

Jako výchozí téma zvolili realizátoři projektu **rituál**. Volbou tématu vycházejí vstříc oběma skupinám žáků a z průběhu hodiny je zřejmé, že u nich předpokládají spíše průměrnou míru zájmu o téma a běžné základní znalosti.

Cílem třídní práce je (mimo jiné, v záznamu zmiňované tvůrčí činnosti) připravit a realizovat společný rituální obřad, který bude spojovat činnosti výtvarné, hudební, ale i pohybové a divadelní.

Jelikož záznam trvá jen 45 minut, nezachycuje práci žáků, která mu předchází, ani nás neseznamuje s výsledky celé činnosti. Bylo by zajímavé sledovat, jaká byla výchozí úroveň znalostí a uvažování žáků o tématu rituálu, zda jsou schopni vnímat prvky rituálu i v každodenním životě, či zda si toto téma spojují jenom s exotickou realitou, vzdálenou zeměpisně i časově.

Zaznamenaná hodina je součástí komplexní přípravy žáků na realizaci vlastního rituálu, který bude zřejmě směřovat k tradiční „domorodé“ stylizaci. Vyučující obrací pozornost žáků především k vnímání hudby jako jednotícího prvku, z něhož vycházejí výtvarné a pohybové činnosti. Verbální a výtvarné reflexi hudby zřejmě předcházelo bližší seznámení s obsahem pojmu rituál a s jeho kulturními i historickými souvislostmi a vyplňování dotazníků, o nichž je zmínka na začátku záznamu.

Ověřování získaných znalostí pomocí myšlenkové mapy a následného porovnávání použitých pojmů s výchozím textem je účinné a rychlé a v dynamice hodiny působí přirozeně a nenásilně.

Výtvarné vyjádření je inspirováno tradiční africkou hudbou, kterou si v naší kulturní oblasti obvykle spojujeme s představou domorodých rituálů. Vyučující navrhuje žákům různé možnosti přístupu: mohou zaznamenat své představy, vytvořit příběh, pokusit se o vytvoření partitury či vizuálně vyjádřeného scénáře. Většina z oslovených žáků se pak skutečně snaží zařadit své dílo do některé z navržených kategorií. Celá skupina je z hlediska použitých vyjadřovacích prostředků i výsledků poměrně homogenní; výsledkem práce jsou abstraktní kompozice s různou úrovní expresivity. Odlišné řešení zvolil žák, který je zřejmě vietnamské

národnosti – v souladu se situací a s cílem hodiny vyučující jen pojmenovala odlišný způsob pojetí, aniž na jeho odlišnost příliš upozornila.

Zvolená výtvarná technika – suchý pastel – je pro tento účel velmi vhodná. Nevyžaduje speciální přípravu, vyhovuje rychlému záznamu myšlenky a umožňuje jak malířský, tak grafický projev.

Druhá část hodiny, věnovaná tělesnému pohybu vycházejícímu z vnímané hudby, je již přípravou na samotné představení, které bude prezentováno ostatním účastníkům kurzu. Vyučující podněcuje a motivuje žáky ke spontánnímu pohybu, nevyhýbá se ani nadsázce a žertu, je vidět že spontánní projev je jí vlastní. Po prvním pokusu žáků o pohyb v rytmu hudby s humorem, ale přesto přesně a citlivě pojmenovává důvody, které bránily zdařilejšímu tanečnímu projevu: obrací pozornost žáků k jejich vlastní neobratnosti a malé schopnosti soustředění a nabízí jim klidnější a soustředěnější možnost. Zklidnění je pak velmi výrazné, dá se říci, že žáci se dostávají k výchozímu bodu soustředění na hudbu, z něhož budou moci rozvinout vlastní tvorbu a vlastní pojetí rituálu.

Hodina má vyrovnanou dynamiku, střídání činností je přirozené a nenásilné a zřetelně směřuje k vytčenému cíli – uvědomění si některých principů rituálu a vytvoření vlastního představení. Žáci jsou po počátečním ostychu spontánní, reagují přirozeně a v odpovědích využívají i právě získané znalosti. Chápuou smysl a cíl hodiny, přijímají téma rituálu jako možnost přirozeného vyjádření, které neklade velké nároky na předchozí přípravu a nevyžaduje ani zvláštní nadání.

S výsledkem práce se můžeme částečně seznámit prostřednictvím dalších materiálů (videozáznam rituálu skupiny žáků a fotografie masek). Především na videozáznamu je vidět, jak dlouhou cestu museli žáci urazit od prvních neobratných a málo koordinovaných pohybů ke skupinové choreografii, vyprávějící jednoduchý příběh. Masky vytvořené malbou přímo na tvář jsou příkladem spontánní radosti z proměny vlastního zevnějšku. Celý projekt je zřetelně zaměřen především na pozitivní prožitek ze společné práce. Umělecká tvorba je zde představena jako slavnost, příležitost k opuštění každodenní reality a hledání a formulování společného sdělení.

Integroující téma Umělecká tvorba a komunikace je pro mnohé školy výzvou k hledání vyhovující formy práce. Několikadenní soustředění, v jehož rámci si žáci mohou vyzkoušet různé umělecké postupy a využít je – jako v tomto případě – při realizaci představení, je jednou z nejlepších možností.